

Social Capital Dynamic of Local Stakeholder Network in Rural Co-Management: the case study of Gachsaran county

Mehdi Ghorbani ¹✉^{id}, Seyed Amirhosein Garakani ²^{id}, Leila Avazpour ³^{id}, Maryam Yazdanparast ⁴^{id}, Sajad Amiri ⁵

1. (Corresponding Author) Department of Reclamation of Arid and Mountainous Regions, Faculty of Natural Resources, University of Tehran, Karaj, Iran

Email: mehghorbani@ut.ac.ir

2. Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Email: garakani@ndri.ac.ir

3. Department of Natural Resources Policy, Faculty of Natural Resources, University of Tehran, Karaj, Iran

Email: leila.avazpour@ut.ac.ir

4. Social Business Institute, University of Tehran, Tehran, Iran

Email: m.yazdanparast@ut.ac.ir

5. Center of Rural Development Studies, Natural Disasters Research Institute, Tehran, Iran

Email: samiri@ut.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:

Research Paper

Article History:

Received:

26 May 2024

Received in revised form:

30 August 2024

Accepted:

6 October 2024

Available online:

9 November 2024

Keywords:

Social Capital,

Rural Systems,

Co-management,

Social Network Analysis,

Sustainable Development.

ABSTRACT

The experience of many developing countries shows that the implementation of projects with participatory approaches and the acceptance of the active role of local communities in development programs will deprive external elements of the responsibility for creating changes in the environment, and the implementation of reforms will depend on the activities of internal elements. Considering that the existence of high social capital among individuals will lead to their greater participation and the success of participatory projects, in this study, the structural characteristics of social capital in line with participatory rural management among the members of micro-development funds in the villages of Chaharbisheh Oliya and Khairabad Khalife in Gachsaran county of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad province before and after the implementation of the development plan and the progress of rural systems have been analyzed. The statistical population in this study is the heads of rural development microgroups, which includes 123 people who were selected using the full network method. In this study, the level of trust and collaboration relationships in the network of stakeholders is based on a network analysis questionnaire and based on direct observation and interviews with all actors, as well as considering the measurement of all macro-level indicators of the network, such as density, concentration, reciprocity, transitivity, and the geodesic distance in the stage before and after the implementation of the project. After the implementation of the project, the number of these indicators increased and reached a desirable level. It can be stated that the implementation of this project has increased the level of trust, participation, and social capital, which will affect the widespread participation of villagers, increase social welfare, and achieve sustainable rural development.

Citation: Ghorbani, M., Garakani, S. A., Avazpour, L., Yazdanparast, M., & Amiri, S. (2024). Social Capital Dynamic of Local Stakeholder Network in Rural Co-Management: the case study of Gachsaran county. *Journal of Rural Research*, 15 (3), 109-125.

<http://doi.org/10.22059/jrur.2025.373794.1924>

© The Author (s)

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Social capital refers to “resources embedded in social relations.” It is known for its potential role in joint management. It is becoming increasingly popular because it may reduce the expenses of working, enhance information transition, improve social movement, and encourage collaboration by shared standards. Numerous have examined the effects of social capital, focusing on community empowerment. The distribution of social resources among different communities has different characteristics. Therefore, in order to reduce conceptual complexities and homogenize the interests of residents, especially in rural communities, increased research on joint management of social capital and empowerment has been emphasized. According to the mentioned definitions and based on the research objectives, the study of social capital and its examples, including trust and collaboration in the empowerment of rural society, is a key principle in rural development.

Methodology

Gachsaran county is located in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad province, Iran, with a population of 12400 people. In this city, most people are engaged in agriculture and animal husbandry, and their annual income depends on these sectors. Given economic issues in this region, the "Progress and Development of Rural Systems" project was derstood that social capital and empowerment in local communities are both required and complementary. The results showed that after implementing the plan, the Centralization decreased, and power was divided among the activists. The Geodesic Distance between the two bonds of trust and participation indicates the relatively favorable speed of trust, participation, unity, and unity among people, which has continued to decrease after the implementation of the project. As a result, any action aimed at building the capacity of the local community, increasing social capital, and promoting trust and collaboration among local communities will ultimately lead to maintaining and

established in this area. This project aimed to institutionalize and build capacity among rural people, which enables their empowerment and collaboration, as well as the empowerment of rural communities, to improve their livelihood and living standards. In fact, micro-credit funds have been created with the approach of micro-financing based on the production value chain and support sustainable employment in this field. Social Network Analysis (SNA) was employed as a research method in this study because gauging social capital is crucial and challenging and is a crucial approach for assessing it. This method allows researchers to investigate structured connections among players inside a system that either facilitates or hinders human behavior. In this research, the highest-level indexes of the social network have been studied, which are introduced as follows as Density, Centralization, Reciprocity, Transitivity, and Geodesic Distance. The sample size for this research is comprised of all members of microcredit funds in 2 villages (totaling 123 members). In this research, the "full network method" was used.

Results and discussion

The Density index in all studied areas increased after the empowerment project was implemented. In addition, on average, the Reciprocity and Transitivity index increased in trust and collaboration networks in the studied villages. Thus, it could be un

strengthening the social structures of that community. Therefore, this community develops into a region that serves as the foundation for long-term rural development. These results can be applied to other research and interference areas, such as community development studies, participatory research, and social intervention.

Based on the results of the Density index in the investigated networks, this rate is medium to high, and in terms of trust, cooperation, and social capital, the continuity between the networks rises by the same amount. Accordingly, between the studied links, dense networks can be useful to enhance and develop the members' social

capital. Based on the results of the concentration index, the implementation of the project has effectively reduced the concentration and division of power in the network. Gašević et al. (2019) noted that the lower the concentration level in the network of relationships, the higher the level of power-sharing in the network, and the more stakeholders will be influential in decision-making in rural management. According to the results of the index of reciprocity and transitivity of ties in the study's second phase compared to the phase before the project in the studied villages, the number of ties has increased. Strengthening bonds of trust and cooperation creates a stable network in which people's spirit of trust, cooperation, and cooperation is institutionalized. Also, this leads to increased social capital, and participatory planning in rural development will be associated with less cost and time. The Geodesic Distance between the two bonds of trust and participation indicates the relatively favorable speed of trust, participation, unity, and unity among people, which has continued to decrease after the implementation of the project, which indicates the high circulation of trust and participation among people. Considering the the Islamic Revolution Housing Foundation and has been done in cooperation with the Natural Disasters Research Institute.

importance of the time and speed of coordinating people in the discussion of collaborative management, strengthening the bond of trust and especially participation in order to increase the speed of circulation of this bond among people and then reduce the time of coordination and unity among the members of micro funds in line with the implementation community-oriented management is essential.

Conclusion

In order to develop sustainable rural development, obstacles and challenges need to be recognized. Conscious knowledge and use of social capital is an opportunity to build capacity for participation in rural development. In general, in order to succeed in rural development, strengthening social capital through trust and participation and thereby increasing social cohesion is needed. The formation of micro funds and rural development groups are among the strategies to increase trust and participation among individuals and increase social capital. Social capital in the form of local organizations reduces poverty and increases the community's welfare, which is the basis for achieving sustainable rural development.

Funding

This project has been carried out with the financial support of the Islamic Revolution Housing Foundation.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

This article is a part of the progress and development plan of the rural system of Gachsaran city, which has been funded by

پویایی سرمایه اجتماعی شبکه ذی‌نفعان محلی در راستای مدیریت مشارکتی روستایی مطالعه موردی: شهرستان گچساران

مهدی قربانی^۱✉، سید امیرحسین گرکانی^۲، لیلا عوض‌پور^۳، مریم یزدان‌پرست^۴،
سجاد امیری^۵

۱ نویسنده مسئول، گروه احیای مناطق خشک و کوهستانی، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران. Email: mehghorbani@ut.ac.ir

۲ گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران. Email: garakani@ndri.ac.ir

۳ گروه سیاست‌گذاری منابع طبیعی، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران. Email: leila.avazpour@ut.ac.ir

۴ مؤسسه کسب‌وکار اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. Email: m.yazdanparast@ut.ac.ir

۵ مرکز مطالعات توسعه روستایی، پژوهشکده سوانح طبیعی، تهران، ایران. Email: samiri@ut.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

تجربه بسیاری از کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد که اجرای طرح‌هایی با رویکردهای مشارکتی و قبول نقش فاعلی جوامع محلی در برنامه‌های توسعه، مسئولیت ایجاد دگرگونی در محیط را از عناصر خارجی سلب و اجرای اصلاحات را در گروهی فعالیت عناصر درونی قرار خواهد داد. با توجه به اینکه وجود سرمایه اجتماعی بالا در بین افراد منجر به مشارکت بیشتر آنان و موفقیت طرح‌های مشارکتی خواهد گردید، در این تحقیق خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی در راستای مدیریت مشارکتی روستایی در بین اعضای صندوق‌های خرد توسعه روستاهای چهار بیشه علیا و خیرآباد خلیفه از توابع شهرستان گچساران استان کهگیلویه و بویراحمد در قبل و بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی، مورد تحلیل قرار گرفته است. جامعه آماری در این مطالعه سرگروه‌های گروه‌های خرد توسعه روستایی است که ۱۲۳ نفر را شامل می‌شود که به روش تمام شماری انتخاب گردیدند. در این تحقیق میزان روابط اعتماد و مشارکت در شبکه ذینفعان با استفاده از پرسشنامه تحلیل شبکه‌ای و بر اساس مشاهده مستقیم و مصاحبه با تمام کنشگران، همچنین با توجه به سنجش تمامی شاخص‌های سطح کلان شبکه مانند تراکم، تمرکز، دوسویگی، انتقال‌یافتگی و میانگین فاصله ژئودزیک در مرحله قبل و بعد از اجرای پروژه است. پس از اجرای پروژه میزان این شاخص‌ها افزایش پیدا کرده است و به حد مطلوبی رسیده است و می‌توان بیان کرد اجرای این پروژه میزان اعتماد، مشارکت و سرمایه اجتماعی را افزایش داده که بر مشارکت گسترده روستاییان، افزایش رفاه اجتماعی و دستیابی به توسعه پایدار روستایی اثرگذار خواهد بود.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۳/۰۶

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۶/۰۹

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۷/۱۵

تاریخ چاپ:

۱۴۰۳/۰۸/۱۹

واژگان کلیدی:

سرمایه اجتماعی،
منظومه روستایی،
مدیریت مشارکتی،
تحلیل شبکه اجتماعی،
توسعه پایدار.

استناد: قربانی، مهدی؛ گرکانی، سید امیرحسین؛ عوض‌پور، لیلا؛ یزدان‌پرست، مریم و امیری، سجاد. (۱۴۰۳). پویایی سرمایه اجتماعی شبکه ذی‌نفعان محلی در راستای مدیریت مشارکتی روستایی مطالعه موردی: شهرستان گچساران. *مجله پژوهش‌های روستایی*، ۱۵ (۳)، ۱۰۹-۱۲۵.

<http://doi.org/10.22059/jrur.2025.373794.1924>

مقدمه

روستاها، به‌عنوان پایه حیاتی و اساسی در تشکیل جامعه، نقش بسیار گران‌بهایی در پیشرفت اقتصادی و اجتماعی ایفا می‌کنند (Ebrahimi-zarkharan et al., 2020). اصول و تکنیک‌های مدیریت روستایی، با هدف بهبود شرایط زندگی، افزایش سطح توسعه و بهینه‌سازی منابع، می‌کوشند تا این نواحی را به سمت پیشرفت پایدار هدایت کنند (Farida, 2021). مدیریت روستایی به‌عنوان یک زمینه گسترده مطالعاتی و عملی، بر پایه اصول برنامه‌ریزی، نظام اقتصادی و اجتماعی، و توازن محیطی، سعی دارد تا با بهره‌گیری از منابع محلی و توانمندی‌های روستا، جهت تحقق توسعه پایدار در این نواحی کمک نماید. مدیریت روستایی نه‌تنها به بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی، بلکه به حفاظت از فرهنگ و ارزش‌های محلی نیز توجه دارد (Farkas, 2021).

تحلیل ابعاد مختلف مدیریت روستایی از اهمیت خاصی برخوردار است. برنامه‌ریزی مناسب جهت توسعه روستا، ارتقاء توسعه اقتصادی، حفاظت از منابع طبیعی، ترویج فرهنگ محلی، و تعامل با جوانان روستا از جمله ابعاد مهم این حوزه محسوب می‌شوند (Edwards, 2019). همچنین، تعاملات مؤثر با جوامع محلی، ترویج همکاری‌های مشترک، و تشویق به مشارکت فعال ساکنان روستا در فرآیند تصمیم‌گیری نیز از اهداف اصلی مدیریت روستایی محسوب می‌گردد (Islam and Morgan., 2012). توسعه اقتصادی نقش مهمی در مدیریت روستایی ایفا می‌کند. ایجاد اشتغال، تحریک بازارهای محلی، و توسعه صنایع کوچک و متوسط در روستاها، از جمله عوامل مؤثر در بهبود شرایط اقتصادی این مناطق است. همچنین، تنوع‌بخش‌های اقتصادی و کمک به ایجاد درآمد پایدار برای ساکنان روستا از دیگر اثرات مثبت توسعه اقتصادی بر مدیریت روستایی است (Kocho-Schellenberg & Berkes., 2015). سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک مفهوم چندبعدی، تأثیر زیادی بر توسعه و پایداری مناطق روستایی دارد. ارتقاء سرمایه اجتماعی در جوامع روستایی، در تعامل مستقیم با مدیریت مشارکتی قرار دارد (Setini, et al., 2020).

برنامه‌آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی در قالب رویکرد آمایشی در برنامه‌ریزی روستایی، کوشش دارد تا ضمن توجه به دگرگونی‌های اخیر در محیط‌های روستایی و همچنین تحولات جاری در روابط و پیوندهای روستایی-شهری، چارچوبی نوین برای عرصه‌های مطالعاتی و نیز اجرایی در سطح سکونتگاه‌های روستایی کشور فراهم کند. محتوای این برنامه بر ترغیب حکمروایی محلی از طریق مشارکت مردمی و تقویت فعالیت‌ها، روابط و مناسبات کارآمد اجتماعی-اقتصادی واحدهای سکونتگاهی منظومه، هم به لحاظ درونی و بین سکونتگاهی و هم از نظر برونی و بین منظومه‌ای تأکید می‌ورزد.

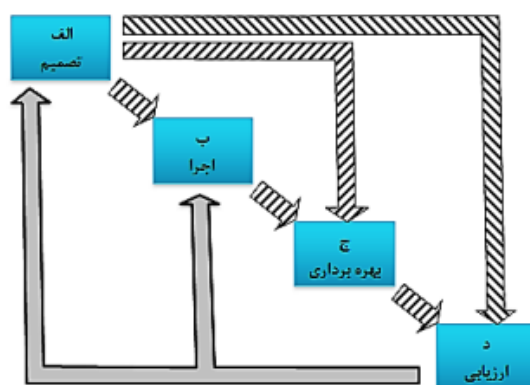
مرکز مطالعات توسعه روستایی پژوهشکده سوانح طبیعی به‌عنوان مشاور معاونت عمران روستایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی را در سطح ۱۲ استان (خراسان رضوی، فارس، آذربایجان شرقی، سیستان و بلوچستان، لرستان، گلستان، کهگیلویه و بویراحمد، مازندران، چهارمحال و بختیاری، اردبیل، کردستان و زنجان)، ۱۸ شهرستان، ۲۹ بخش و ۱۳۹۵ روستا را بر عهده دارد. این مناطق به‌عنوان محورهای اصلی طرح انتخاب شده‌اند که تحلیل و ارزیابی شبکه‌های اجتماعی و سیاستی در حوزه‌های آبادانی و توسعه منظومه‌های روستایی در آن‌ها انجام خواهد شد. هدف کلی برنامه آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی عبارت‌اند از: بهره‌برداری سازگار و پایدار از منابع طبیعی-بوم‌شناختی، افزایش تاب‌آوری منظومه در مقابل مخاطرات محیطی، تقویت مشارکت دست‌اندرکاران کلیدی در فرآیند توسعه منظومه، تقویت شبکه تعاملات اجتماعی، تقویت اقتصاد محلی در پیوند و همگرایی با اقتصاد منطقه‌ای و ملی، انتظام فضایی- شبکه‌ای منظومه هماهنگ با منظومه‌های مجاور (با نگاه یکپارچه به شهر و روستا)، توسعه زیرساخت‌ها

و امکانات رفاهی - عمرانی، تدوین چارچوب‌های لازم برای مدیریت کارآمد پیشرفت منظومه روستایی و تقویت هماهنگی فرا بخشی برنامه‌های دستگاه‌های مرتبط است.

با توجه به تحولات متنوع و چالش‌های گوناگون در اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی در شهرستان‌های هدف طرح، ضرورت انجام تحقیق در حوزه مدیریت مشارکتی و حکمرانی ارتباطات احساس می‌شود. ارزیابی دقیق چالش‌ها و فرصت‌های موجود در شبکه‌های اجتماعی و سیاستی برای طرح‌های آبادانی و توسعه منظومه‌های روستایی این مناطق، نقشی بسیار حیاتی در تدوین استراتژی‌های مدیریت مشارکتی و ارتقاء حکمرانی دارد. ارتقاء سطح مشارکت اجتماعی و تفاهم در فرآیندهای طرح‌های آبادانی با استفاده از شبکه‌های اجتماعی، به‌عنوان یکی از اصول حکمرانی مشارکتی، می‌تواند در تسریع روند توسعه و بهبود شرایط زندگی روستاییان مؤثر باشد. بر این اساس هدف تحقیق حاضر پویایی سرمایه اجتماعی شبکه ذی نفعان محلی در راستای مدیریت مشارکتی روستایی، در بین اعضای صندوق‌های دو روستای چهار بیشه علیا و خیرآباد خلیفه از توابع شهرستان گچساران که تحت پوشش طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی می‌باشند، است.

مبانی نظری

مشارکت، در اولین گام، ابزار جمع‌آوری اطلاعات محیطی برای تصمیم‌گیری است که هسته مفهومی توسعه پایدار را تشکیل می‌دهد (Primmer & Kyllonen, 2006). مشارکت به عمل شرکت کردن و سهیم شدن در چیزی گفته می‌شود (Masud-All-Kamal et al., 2021). ویلیامز و همکاران (۲۰۱۸) مشارکت را ابزاری برای توانمندی مردم تعریف می‌کند که آن‌ها را برای تصمیم‌گیری برای حل مشکل‌هایشان و انتخاب روش‌های غلبه بر مسائل محلی قادر می‌سازد. در بعد توسعه روستایی، مشارکت به معنای دخالت مردم در فرایندهای تصمیم‌گیری، اجرای طرح‌ها و استفاده از منابع توسعه و مداخله آن‌ها در ارزیابی این‌گونه طرح‌هاست (قربانی و همکاران، ۲۰۱۵). در شکل (۱) چهار نوع مشارکت نشان داده شده است که با مشارکت در تصمیم‌گیری، آغاز و به مشارکت در ارزیابی ختم می‌شود. این امر نشان می‌دهد که مشارکت باید در تمام مراحل صورت گیرد تا بتوان شکاف بین وضع موجود و مطلوب را پر کرد و به نتیجه موردنظر توسعه پایدار روستایی دست یافت.

شکل ۱. انواع مشارکت در فرآیند توسعه روستایی (Lin et al., 2019)

در رویکرد مدیریت مشارکتی، جوامع محلی به‌عنوان جوامعی که توانایی عمل و مشارکت دارند در نظر گرفته می‌شوند نه جوامعی ناتوان که باید به آن‌ها کمک کرد. از این رو، این رویکرد از همکاری و مشارکت محلی در فرآیند مدیریت استقبال

می‌کند (Lin et al., 2019).

سرمایه اجتماعی، ایجاد و تقویت شبکه‌های اجتماعی محلی را ترویج می‌دهد. این شبکه‌ها به‌عنوان یک وسیله ارتباطی و تبادل اطلاعات در فرآیند مشارکت مؤثر هستند و می‌توانند به گسترش فعالیت‌های مشارکتی در روستاها کمک کنند (Hamdan et al., 2014; Rahimi et al., 2023). سرمایه اجتماعی می‌تواند به توسعه اعتماد متقابل در جامعه محلی کمک کند. این اعتماد اساسی است برای شکل‌گیری فرآیندهای مشارکتی مؤثر و برقراری تعامل مثبت بین ساکنان روستاها و نهادهای محلی. سرمایه اجتماعی، بر اساس مشارکت افراد در فعالیت‌های جمعی، ترویج فرآیند مشارکت اجتماعی در مدیریت روستایی را فراهم می‌کند. این مشارکت افراد در تصمیم‌گیری‌ها، اجرای پروژه‌ها، و حل مشکلات محلی را تسریع می‌بخشد (Avazpour et al., 2024: 3). نکته مهم در رویکرد مدیریت مشارکتی، تأکید بر سرمایه اجتماعی و ابعاد اعتماد و مشارکت در بین ذینفعان محلی به‌عنوان بازوی اصلی مدیریت مشارکتی یا اجتماع‌محور است (Fisher., 2013). یک معیار کلیدی و اساسی برای شروع مدیریت مشارکتی در بین کلیه کنشگران درگیر در فرآیند مدیریت مشارکتی، توسعه اعتماد و روابط متقابل بین آن‌ها می‌باشد. مطالعات متعددی برای ارزیابی اثر سرمایه اجتماعی بر فعالیت‌های جمعی روستایی انجام شده است. عوض پور و همکاران (۲۰۱۷)، در تحقیق خود تحت عنوان تحلیل موقعیت کنشگران و سرمایه اجتماعی ذینفعان در راستای مدیریت مشارکتی نظام‌های اجتماعی-اکولوژیک، بیان کردند که سرمایه اجتماعی تمام الزاماتی را که برای مدیریت مشارکتی ضرورت دارد در خود جای می‌دهد. به همین جهت ارزیابی سرمایه اجتماعی در فعالیت‌های مدیریت مشارکتی اجتماع‌محور حائز اهمیت است.

رامون-هیدالگو و همکاران^۱ (۲۰۲۰) دریافته‌اند که جنبه‌های شناختی سرمایه اجتماعی به‌عنوان کالاهای مشارکتی (به‌عنوان مثال، هنجارهای اعتماد متقابل و همکاری) ممکن است افراد را مستعد فعالیت جمعی سودمند متقابل کند. علاوه بر این، ویژگی‌های ساختاری (کیفیت‌ها و ویژگی‌های شبکه‌های اجتماعی در بین مردم) ممکن است با بسیج منابع اجتماعی از طریق شبکه‌های اجتماعی، چنین فعالیتی را ترویج کند. ماندولانگی^۲ (۲۰۲۱)، در تحقیق خود در جزیره بوناکن، بیان نموده توسعه صنعت توریسم فرصت‌های شغلی را باز کرده است که منجر به بهبود رفاه جوامع محلی شده است. یافته‌های تجربی نشان داد که ارتقاء سرمایه اجتماعی دانش، مهارت‌ها، توانایی‌های نگرشی و ظرفیت و همچنین هماهنگی اقدامات در حمایت از صنعت گردشگری در جزیره بوناکن را توسعه داده است. همچنین اهمیت سرمایه اجتماعی برای تحقق اهداف توانمندسازی جوامع در ادبیات موردتوجه قرار گرفته است. اکبری و عوض پور (۲۰۲۲)، با تحلیل پویایی سرمایه اجتماعی در راستای تحقق توسعه پایدار محلی در شهرستان قلعه گنج بیان کردند که فراهم نمودن بستر اعتمادسازی، آموزش و تقویت روحیه مشارکت و همکاری جمعی در بین سرگروه‌های صندوق‌های اعتبارات خرد ضروری است تا سرمایه اجتماعی برون‌گروهی غنی در این جامعه محقق گردد.

بدین ترتیب می‌توان اذعان داشت که مدیریت روستایی به‌عنوان یک فرآیند کلان، به ارتقای شرایط زندگی و توسعه پایدار در نواحی روستایی کمک شایانی می‌کند. تأکید بر مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی در این فرآیند، به‌عنوان عوامل اصلی موفقیت و پایداری، نقش کلیدی دارد. برنامه‌ریزی و اجرای استراتژی‌های مرتبط با این دو عامل نه‌تنها می‌تواند به بهبود اقتصادی و اجتماعی کمک کند، بلکه فرهنگ و هویت محلی را نیز حفظ خواهد کرد. از این‌رو، فهم درست و جامع از چالش‌ها و فرصت‌های موجود در شبکه‌های اجتماعی و سیاستی، برای دستیابی به توسعه پایدار و حکمرانی مؤثر

1Ramón-Hidalgo

2Mandulangi

در روستاها ضروری است. بنابراین، توجه به جایگاه مهم مشارکت مردمی در تصمیم‌گیری‌ها و اجرای طرح‌ها، امری حیاتی در راستای آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی به شمار می‌آید و در این پژوهش مد نظر بوده است.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر ماهیت از نوع تحقیقات پیمایشی، بر اساس هدف از نوع پروژه‌های کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها میدانی است. در راستای سنجش و ارزیابی خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی شبکه ذینفعان محلی مرتبط با پروژه آبادانی و پیشرفت شهرستان گچساران، در دو بازه زمانی قبل و بعد از اجرای این پروژه (۱۳۹۷-۱۴۰۲)، از روش تحلیل شبکه‌ای استفاده شد. روش نمونه‌گیری تمام شماری و جامعه آماری شامل تمامی سرگروه‌های صندوق‌های اعتباری خرد در دو روستای چهار بیشه علیا (صندوق شهید عبدی تبار ۳۳ نفر و صندوق شهید محمدی فرد ۲۷ نفر) و خیرآباد خلیفه (صندوق شهید تندگویان ۲۹ نفر و صندوق شهید زندی پور ۳۴ نفر) که شامل ۱۲۳ نفر می‌باشد پرسشنامه‌های تحلیل شبکه‌ای در بین اعضای جامعه آماری توزیع و در نهایت تکمیل و عودت داده شد. روایی پرسشنامه با استفاده از دیدگاه‌ها و پیشنهادهای کارشناسان و اعضای هیئت علمی رشته‌های ترویج و توسعه روستایی دانشکدگان کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران به دست آمد. برای برآورد پایایی ابزار پژوهش با انجام مطالعه مقدماتی (۳۰ پرسشنامه خارج از جامعه اصلی) و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ (ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲) به دست آمد.

سپس روابط بین اعضای صندوق‌ها مورد بررسی قرار گرفت و خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی با استفاده از دو پیوند اعتماد و مشارکت که مهم‌ترین ابعاد سرمایه اجتماعی محسوب می‌شوند، بر اساس طیف لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد)، سنجش و ارزیابی گردید. سوالات کلیدی تحقیق شامل: ۱- تا چه میزان با افراد گروه خود در امورات آبادانی و پیشرفت روستا مشورت نموده و اعتماد دارید؟ و ۲- تا چه میزان با افراد گروه خود در امورات آبادانی و پیشرفت روستا مشارکت و همکاری دارید؟. بر این اساس پرسشنامه تحلیل شبکه‌ای تدوین و از طریق مشاهده مستقیم و مصاحبه با هر یک از افراد تکمیل گردید (شکل ۳). در نهایت داده‌های جمع‌آوری شده در نرم‌افزار UCINET 6.507 وارد و با روش تحلیل شبکه اجتماعی شاخص‌های مورد نظر مورد تحلیل قرار گرفتند.

تحلیل شبکه اجتماعی (SNA)

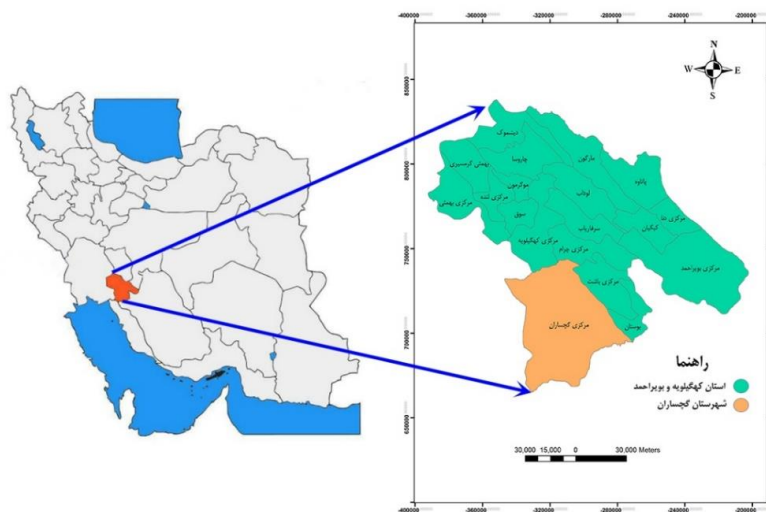
در علوم اجتماعی، رویکرد ساختاری که مبتنی بر مطالعه کنش‌های متقابل میان کنشگران اجتماعی است، تحلیل شبکه اجتماعی نام دارد. روش تحلیل شبکه اجتماعی (SNA) بر اساس معیارها و شاخص‌های کمی قادر است روابط اجتماعی و تبادلات اقتصادی بین افراد را در قالب ساختاری شبکه‌ای دیداری کند که این امر مهم مدیران و برنامه‌ریزان را در تحلیل ذینفعان و تصمیم‌گیری بهینه در راستای آموزش و توانمند شدن جامعه محلی یاری می‌کند. ملاک تعیین معیارها و شاخص‌ها سند برنامه عمل پایش و ارزیابی شبکه‌های اجتماعی-سیاستی در توانمندسازی جوامع محلی و مدیریت جامع سرزمین می‌باشد (قربانی، ۱۳۹۵). در این تحقیق در قبل و بعد از اجرای پروژه این شاخص‌ها بررسی شده است که در ادامه به معرفی هر شاخص پرداخته شده است (جدول ۱).

جدول ۱. معیارها و شاخص‌های مورد بررسی در شبکه‌های اجتماعی - سیاستی

شبکه	پیوند مورد بررسی	سطح شبکه	شاخص‌های اندازه‌گیری شده	معیارهای اجتماعی - سیاستی
			تراکم	میزان اعتماد و مشارکت، میزان انسجام اجتماعی و سرمایه اجتماعی
			تمرکز شبکه	ساختار الگوی روابط (ساختار بسته: تمرکز بالا؛ ساختار پراکنده: تمرکز پایین) و تصدی‌گری مشارکتی
شبکه ذینفعان محلی	اعتماد و مشارکت اجتماعی	سطح کلان	دوسویگی	میزان پایداری در هر شبکه و میزان اعتماد و مشارکت متقابل
			انتقال‌یافتگی پیوندها	میزان پایداری و توازن و تعادل شبکه
			میانگین ژئودزیک	فاصله سرعت گردش و تبادل اعتماد و مشارکت، وحدت، اتحاد، یگانگی و یکپارچگی افراد

محدوده مورد مطالعه

شهرستان گچساران از شهرستان‌های ایران در جنوب غربی استان کهگیلویه و بویر احمد است. مرکز این شهرستان، شهر دوگنبدان است و در زمان‌های قبل همواره بخشی از ولایت فارس بوده است ولی در زمانی کوتاه به همراه بهبهان به خوزستان الحاق شد و اکنون این منطقه بخشی از استان کهگیلویه و بویر احمد به حساب می‌آید. جمعیت این شهرستان در سال ۱۳۹۵، برابر با ۱۲۴۰۰ نفر بوده است. شهرستان گچساران حدود ۴۶۸۳ کیلومتر مربع وسعت دارد. این شهرستان از شمال به شهرستان چرام از شمال غرب به شهرستان کهگیلویه از جنوب به شهرستان گناوه (استان بوشهر) از شرق و شمال شرقی به شهرستان ممسنی (استان فارس) و از غرب به شهرستان بهبهان (استان خوزستان) محدود می‌باشد (شکل ۲ موقعیت شهرستان گچساران در استان و کشور را نمایش می‌دهد).

شکل ۲. منطقه مورد مطالعه

یافته‌ها

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۱۲۳ نفر از اعضای صندوق‌های خرد روستاهای چهاربیشه علیا و خیرآباد خلیفه از توابع

شهرستان گچساران می‌باشند. طبق نتایج در روستای چهاربیشه علیا اکثر افراد پاسخ‌دهنده در بازه سنی کمتر از ۴۰ سال بوده و زنان جمعیت بیشتری را نسبت به مردان به خود اختصاص داده‌اند و تعداد افراد خانوار اکثر پاسخ‌دهندگان کمتر از ۳ نفر می‌باشد. در روستای خیرآباد خلیفه نیز اکثر افراد پاسخ‌دهنده در بازه سنی زیر ۴۰ سال بوده و زنان نسبت به مردان بخش زیادی از اعضای صندوق‌های خرد را شامل می‌شوند و تعداد اعضای خانوار اکثر پاسخ‌دهندگان بین ۳ تا ۵ نفر می‌باشد.

سنجش‌های سطح کلان شبکه

به‌منظور تحلیل شبکه روابط جامعه محلی عضو صندوق‌های آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی شهرستان گچساران، پرسشنامه‌های مربوط به روابط اعتماد و مشارکت در قبل و بعد از اجرای طرح در روستاهای موردنظر تکمیل گردیده و نتایج به شرح زیر ارائه گردیدند.

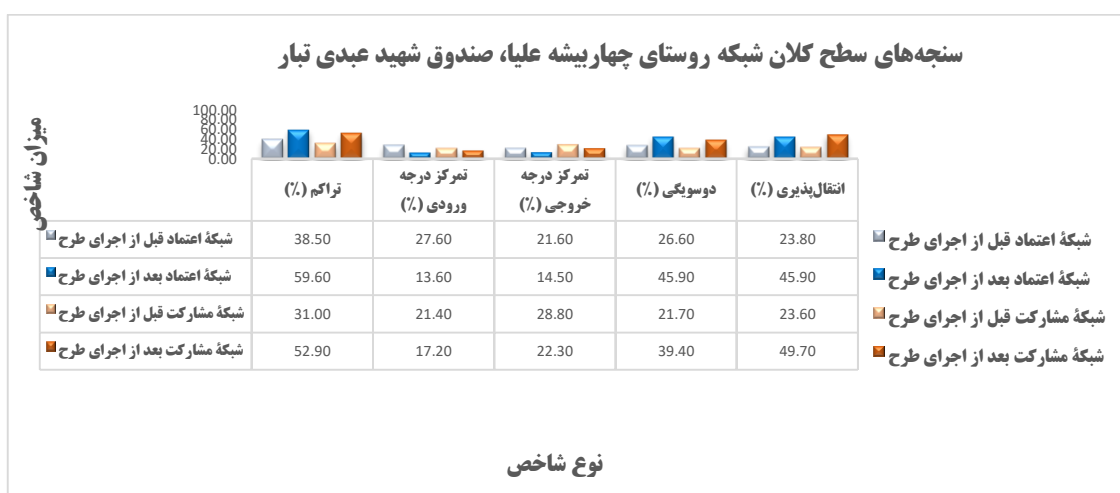
بر اساس نتایج شکل (۴ و ۳) اندازه شاخص تراکم در پیوند اعتماد در بین اعضای صندوق روستای چهاربیشه علیا، صندوق شهید عبدی تبار، در مرحله قبل از اجرای طرح به میزان ۳۸/۵ درصد و بعد از اجرای آن به میزان ۵۹/۶ درصد می‌باشد. همچنین اندازه شاخص تراکم در پیوند مشارکت بین اعضای صندوق در مرحله قبل از اجرای طرح ۳۱ درصد و بعد از اجرای آن ۵۲/۹ درصد می‌باشد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد اجرای طرح تأثیر مثبتی بر روند افزایش شاخص تراکم در پیوندهای اعتماد و مشارکت در شبکه اعضای صندوق روستای شهید عبدی تبار روستای چهاربیشه علیا و متعاقباً افزایش سرمایه اجتماعی این افراد برجای گذاشته است. وجود تراکم و در واقع سرمایه اجتماعی بالا می‌تواند موجب ارتقاء اعتماد و در نتیجه افزایش سرمایه اجتماعی شود. به‌طور کلی با افزایش سرمایه اجتماعی، پایداری افراد به هنجارها و قوانین حاکم بر صندوق‌های اعتباری خرد روستایی افزایش پیدا می‌کند و این عامل بر میزان احساس تعلق به روستا و مسئولیت‌پذیری افراد افزوده و جامعه‌ای منسجم را پدید می‌آورد.

بر اساس نتایج شاخص تمرکز می‌توان عنوان کرد پیوندهای درونی و بیرونی در شبکه اعضای صندوق روستای چهاربیشه علیا، صندوق شهید عبدی تبار در مرحله قبل از اجرای پروژه و برای پیوند اعتماد به ترتیب ۲۷/۶ و ۲۱/۶ درصد و بعد از اجرای پروژه میزان ۱۳/۶ و ۱۴/۵ درصد است. این میزان برای پیوند مشارکت در مرحله قبل از اجرای پروژه بر اساس پیوندهای درونی ۲۱/۴ درصد و بر اساس پیوندهای بیرونی ۲۸/۸ درصد بوده و در مرحله بعد از اجرا نیز این میزان برای پیوند مشارکت و بر اساس پیوندهای درونی مقدار ۱۷/۲ درصد و بر اساس پیوندهای بیرونی میزان ۲۲/۳ می‌باشد. با توجه به نتایج حاصل‌شده در شبکه اعضای صندوق شهید عبدی تبار، می‌توان گفت در مرحله بعد از اجرای پروژه میزان تمرکز شبکه در پیوندهای اعتماد و مشارکت تا حدودی نسبت به مرحله قبل از اجرا کاهش یافته است. این نتیجه بیان می‌کند که اجرای پروژه توانسته در کاهش تمرکز و تقسیم قدرت در شبکه مؤثر باشد.

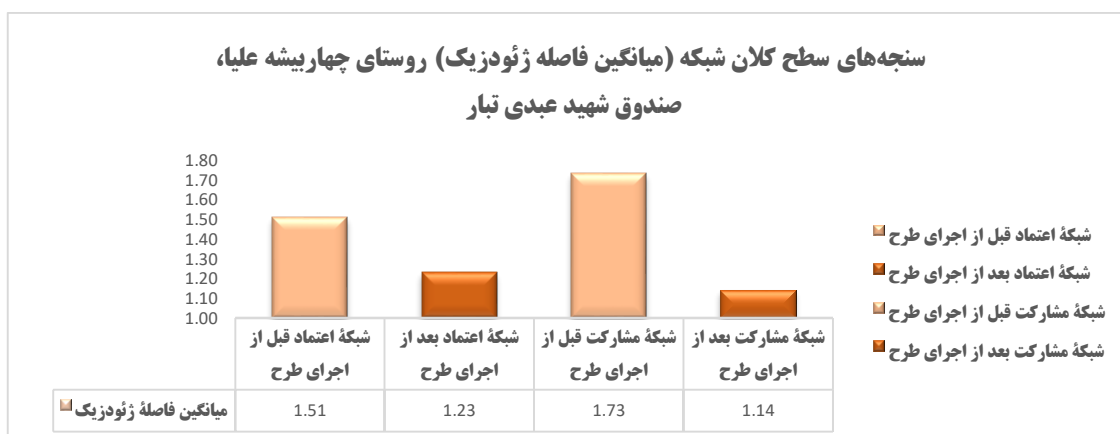
همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد اندازه شاخص دوسویگی در پیوندهای اعتماد و مشارکت بعد از اجرای پروژه در بین اعضای صندوق شهید عبدی تبار روستای چهاربیشه علیا نسبت به مرحله قبل از اجرای طرح افزایش یافته است. بنابراین تقویت پیوندهای اعتماد و مشارکت متقابل در بین افراد روستا و به عبارتی پایداری سرمایه اجتماعی موجب ایجاد یک مدیریت موفق در راستای مدیریت یکپارچه سرزمین و دستیابی به اهداف پروژه منظومه‌های روستایی در این روستا گردیده است.

همچنین نتایج حاصل از اندازه‌گیری شاخص انتقال‌یافتگی در بین اعضای این صندوق نشان می‌دهد روابط بین افراد در مرحله قبل از اجرای پروژه تا حدودی ضعیف بوده و این امر باعث می‌گردد که شبکه در برابر تغییرات و بحران‌ها و تنش‌های

محیطی و اجتماعی تعادل کافی را نداشته باشد. بنابراین نیاز است که ارتباط افراد با یکدیگر قوی‌تر گردد تا بتوان یک شبکه پایدار و متعادل را در برابر تغییرات و بحران‌ها ایجاد نمود. نتایج حاصل از اندازه‌گیری میانگین فاصله ژئودزیک برای اعضای صندوق شهید عبدی تبار در پیوند اعتماد و در مرحله قبل از اجرای طرح میزان ۱/۵۱ و بعد از اجرای آن میزان ۱/۲۳ می‌باشد. اندازه این شاخص در پیوند مشارکت و در مرحله قبل از اجرای پروژه میزان ۱/۷۳ و بعد از اجرای آن میزان ۱/۱۴ اندازه‌گیری شده است. این نتایج نیز بیانگر آن است که بعد از اجرای طرح سرعت گردش پیوندهای اعتماد و مشارکت زیاد بوده و در نتیجه اتحاد و یگانگی بین افراد زیاد و زمان کمتری جهت هماهنگ‌سازی افراد به‌منظور جلب اعتماد و مشارکت برای مدیریت یک منبع مشخص نیاز می‌باشد.

شکل ۳. سنجه‌های سطح کلان شبکه روستای چهاربیشه علیا، صندوق شهید عبدی تبار

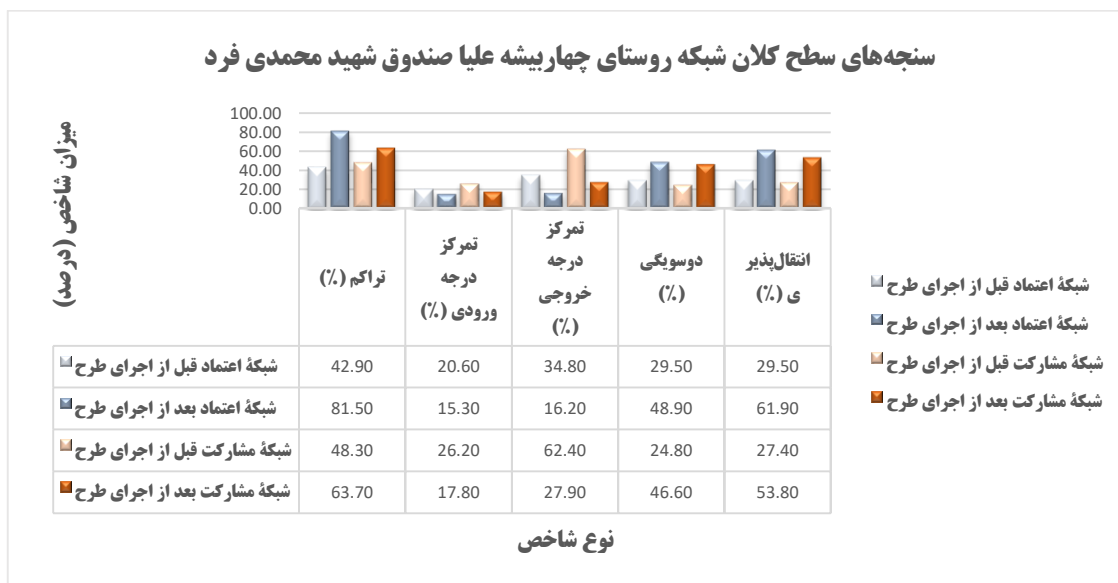
شکل ۴. سنجه‌های سطح کلان شبکه (میانگین فاصله ژئودزیک) روستای چهاربیشه علیا، صندوق شهید عبدی تبار

بر اساس نتایج شکل (۵ و ۶)، اندازه شاخص تراکم در پیوند اعتماد در بین اعضای صندوق روستای چهاربیشه علیا، صندوق شهید محمدی فرد، در مرحله قبل از اجرای طرح به میزان ۴۲/۹ درصد و بعد از اجرای آن به میزان ۸۱/۵ درصد می‌باشد. همچنین اندازه شاخص تراکم در پیوند مشارکت بین اعضاء در مرحله قبل از اجرای طرح ۴۸/۳ درصد و بعد از اجرای آن ۶۳/۷ درصد می‌باشد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد اجرای پروژه منظومه‌های روستایی توانسته تأثیر مثبتی را بر روند افزایش شاخص تراکم در پیوندهای اعتماد و مشارکت در شبکه بین اعضای صندوق‌های خرد روستایی و همچنین

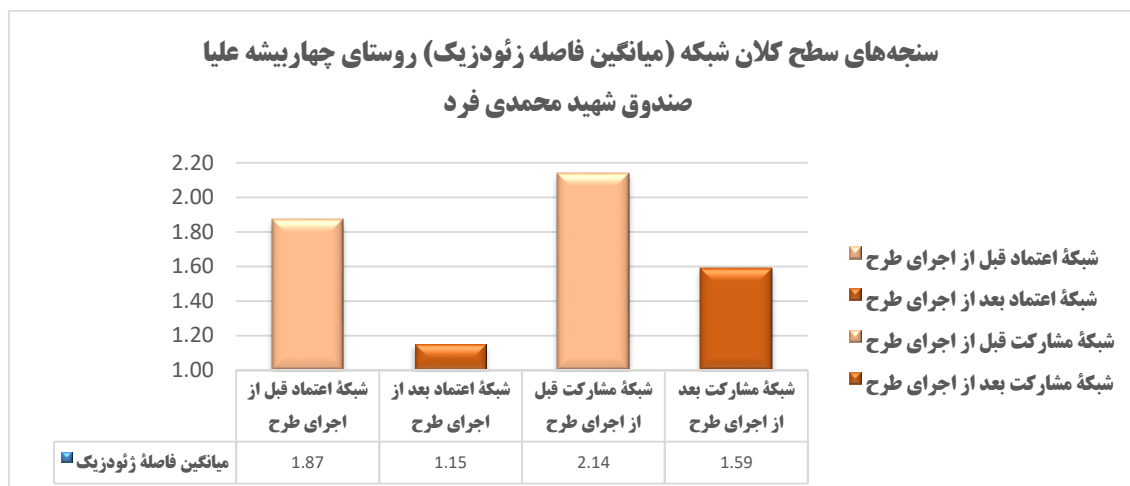
افزایش انسجام اجتماعی و سرمایه اجتماعی این افراد بگذارد. بنابراین اجرای این پروژه در راستای تقویت انسجام اجتماعی بر مبنای اعتماد و مشارکت مؤثر واقع شده است.

با توجه به نتایج حاصل شده در شبکه اعضای صندوق شهید محمدی فرد، می توان گفت در مرحله بعد از اجرای پروژه میزان تمرکز شبکه در پیوندهای اعتماد و مشارکت تا حدودی نسبت به مرحله قبل از اجرا کاهش یافته است. این نتیجه بیان می کند که اجرای پروژه توانسته در کاهش تمرکز و تقسیم قدرت در شبکه مؤثر باشد. همان طور که نتایج نشان می دهد اندازه شاخص دوسویگی در پیوندهای اعتماد و مشارکت بعد از اجرای پروژه در بین اعضای صندوقها نسبت به مرحله قبل از اجرای طرح افزایش یافته است که بیان می کند بعد از اجرای پروژه اعتماد و مشارکت متقابل یعنی سرمایه اجتماعی برون گروهی در بین اعضا افزایش یافته است و این امر سبب افزایش اندازه شاخص دوسویگی در پیوندهای اعتماد و مشارکت در بین افراد شده است که در نتیجه می توان بیان نمود که بعد از اجرای پروژه، شبکه ای پایدارتر و منسجم تر در بین افراد شکل گرفته است و اعتماد و مشارکت متقابل بین افراد افزایش یافته که ایجاد یک شبکه منسجم و هماهنگ و تاب آورتر، راهکاری مناسب جهت دستیابی به توسعه پایدار می باشد.

اندازه شاخص انتقال یافتگی در پیوندهای اعتماد و مشارکت در مرحله بعد از اجرای پروژه نسبت به قبل از اجرای آن افزایش یافته است. این نتیجه بیان می کند که بعد از اجرای طرح شبکه ای متعادل تر و پایدارتر در بین اعضای صندوق روستای چهار بیشه علیا شکل گرفته است و اجرای پروژه توانسته در ایجاد یک شبکه متعادل و پایدار و تاب آور در بین افراد مؤثر واقع گردد. در واقع می توان بیان نمود که اجرای پروژه توازن را در شبکه بین اعضای صندوق مورد نظر افزایش داده و لذا می توان استدلال نمود تاب آوری شبکه در مقابل بحران های محیطی ارتقاء خواهد یافت. نتایج حاصل از اندازه گیری شاخص میانگین فاصله ژئودزیک برای اعضا بیانگر آن است که اجرای پروژه توانسته تأثیر مثبتی را در کاهش فاصله میان کنشگران داشته باشد. به این معنی که بعد از اجرای پروژه اتحاد و هماهنگی بین اعضای صندوق های خرد توسعه روستایی افزایش یافته است و سرعت گردش مشارکت و اعتماد بین افراد نیز بعد از اجرای پروژه نسبت به قبل از اجرای پروژه افزایش یافته و اجرای طرح توانسته تأثیر مثبتی را بر روی افزایش فعالیت های جمعی افراد و اتحاد و یگانگی بین اعضا در چهار بیشه علیا بگذارد.

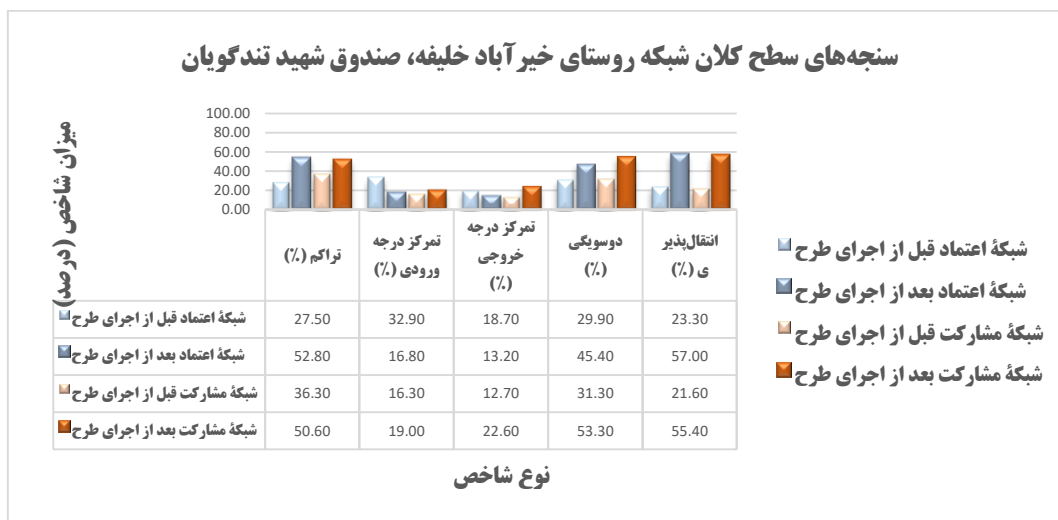
شکل ۵. سنجه های سطح کلان شبکه روستای چهار بیشه علیا صندوق شهید محمدی فرد

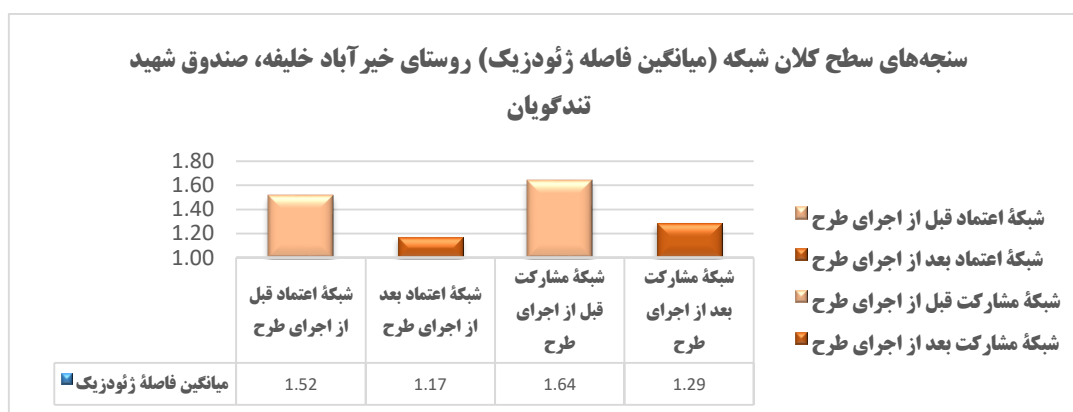
شکل ۶. سنجه‌های سطح کلان شبکه (میانگین فاصله زئودزیک) روستای چهاربیشه علیا صندوق شهید محمدی فرد

بر اساس نتایج شکل (۷ و ۸)، اندازه شاخص تراکم در پیوند اعتماد در بین اعضای صندوق روستای خیرآباد خلیفه، صندوق شهید تندگویان، میزان شاخص تراکم در پیوند اعتماد در مرحله قبل از اجرای پروژه ۲۷/۵ درصد می‌باشد که این میزان در پایش دوم و در مرحله پس از اجرای پروژه به ۵۲/۸ درصد افزایش یافت. همچنین میزان شاخص تراکم در پیوند مشارکت در شبکه اعضاء در مرحله پیش از اجرای پروژه برابر ۳۶/۳ درصد بوده که این میزان در پایش پس از اجرای پروژه به ۵۰/۶ درصد ارتقاء یافت. بر این اساس نتایج حاصله نشان از آن دارند که پروژه منظومه‌های روستایی قادر به ایجاد روندی مثبت و رو به رشد در شبکه‌های اعتماد و همکاری در بین اعضای صندوق اعتباری خرد روستای خیرآباد خلیفه را داشته است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد اندازه شاخص دوسویگی در پیوندهای اعتماد و مشارکت بعد از اجرای پروژه در بین اعضای صندوق روستای خیرآباد خلیفه نسبت به مرحله قبل از اجرای پروژه افزایش یافته که بیان می‌کند بعد از اجرای پروژه میزان روابط دوسویه در پیوندهای مختلف افزایش یافته است؛ به عبارتی میزان سرمایه اجتماعی طی دو مرحله پایش با افزایش مناسبی همراه بوده است که این مهم راهکار مناسبی جهت دستیابی به توسعه پایدار است.

نتایج نشان داد اندازه شاخص انتقال‌یافتگی در پیوندهای اعتماد و مشارکت در مرحله بعد از اجرای پروژه نسبت به قبل از اجرای آن افزایش یافته است. در واقع می‌توان بیان نمود که اجرای پروژه توازن را در شبکه بین اعضای صندوق موردنظر افزایش داده است. نتایج حاصل از اندازه‌گیری شاخص میانگین فاصله زئودزیک نشان داد که اجرای پروژه توانسته تأثیر مثبتی را در کاهش فاصله میان کنشگران داشته باشد. به این معنی که بعد از اجرای پروژه اتحاد و هماهنگی بین اعضای صندوق‌های خرد توسعه روستایی افزایش یافته است و سرعت گردش مشارکت و اعتماد بین افراد نیز بعد از اجرای پروژه نسبت به قبل از اجرای پروژه افزایش یافته و اجرای طرح توانسته تأثیر مثبتی را بر روی افزایش فعالیت‌های جمعی افراد و اتحاد و یگانگی بین افراد بگذارد و توانمندسازی اجتماعی با سرعت بیشتری محقق خواهد گردید.

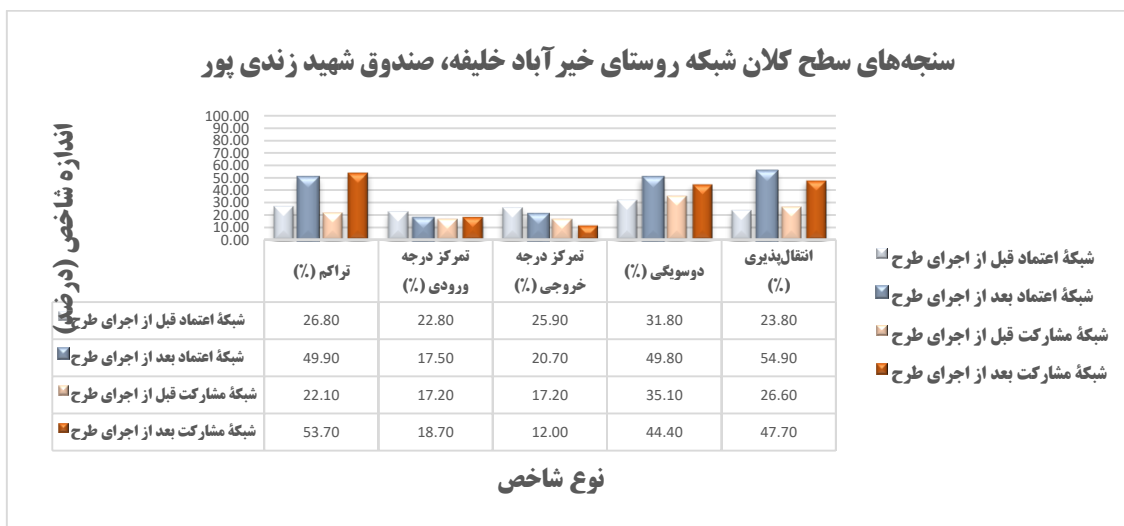
شکل ۷. سنجه‌های سطح کلان شبکه روستای خیرآباد خلیفه، صندوق شهید تندگویان

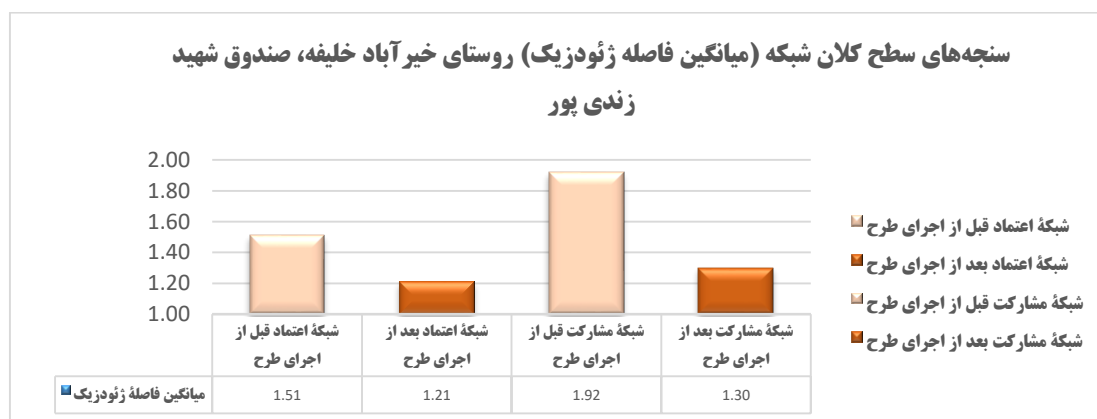
شکل ۸. سنجه‌های سطح کلان شبکه (میانگین فاصله ژئودزیک) روستای خیرآباد خلیفه، صندوق شهید تندگویان

بر اساس نتایج شکل (۹ و ۱۰)، اندازه شاخص تراکم در پیوند اعتماد در بین اعضای صندوق روستای خیرآباد خلیفه، صندوق شهید زندی پور، در مرحله قبل از اجرای طرح به میزان ۲۶/۸ درصد و بعد از اجرای آن به میزان ۴۹/۹ درصد می‌باشد. همچنین اندازه شاخص تراکم در پیوند مشارکت بین اعضای صندوق در مرحله قبل از اجرای طرح ۲۲/۱ درصد و بعد از اجرای آن ۵۳/۷ درصد می‌باشد.

همچنین نتایج حاصل از اندازه‌گیری شاخص انتقال‌یافتگی نشان می‌دهد روابط بین افراد در مرحله قبل از اجرای پروژه ضعیف بوده و این امر باعث می‌گردد که شبکه در برابر تغییرات و بحران‌ها و تنش‌های محیطی و اجتماعی تعادل کافی را نداشته باشد. نتایج حاصل از اندازه‌گیری میانگین فاصله ژئودزیک برای اعضای صندوق روستای خیرآباد خلیفه صندوق شهید زندی پور، بیانگر آن است که بعد از اجرای طرح سرعت گردش پیوندهای اعتماد و مشارکت زیاد بوده و در نتیجه اتحاد و یگانگی بین افراد زیاد و زمان کمتری جهت هماهنگ‌سازی افراد به‌منظور جلب اعتماد و مشارکت برای مدیریت یک منبع مشخص نیاز می‌باشد.

شکل ۹. سنجه‌های سطح کلان شبکه روستای خیرآباد خلیفه، صندوق شهید زندی پور

شکل ۱۱. سنجه‌های سطح کلان شبکه (میانگین فاصله ژئودزیک) روستای خیرآباد خلیفه، صندوق شهید زندی پور

بحث

با توجه به تحولات متنوع و چالش‌های گوناگون در اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی در شهرستان‌های هدف طرح، ضرورت انجام تحقیق در حوزه مدیریت مشارکتی و حکمرانی ارتباطات احساس می‌شود. ارزیابی دقیق چالش‌ها و فرصت‌های موجود در شبکه‌های اجتماعی و سیاستی برای طرح‌های آبادانی و توسعه منظومه‌های روستایی این مناطق، نقشی بسیار حیاتی در تدوین استراتژی‌های مدیریت مشارکتی و ارتقاء حکمرانی دارد. ارتقای سطح مشارکت اجتماعی و تفاهم در فرآیندهای طرح‌های آبادانی با استفاده از شبکه‌های اجتماعی، به‌عنوان یکی از اصول حکمرانی مشارکتی، می‌تواند در تسریع روند توسعه و بهبود شرایط زندگی روستاییان مؤثر باشد. نتایج حاصل از ارزیابی شاخص تراکم در مرحله پس از اجرای پروژه منظومه‌های روستایی، بیانگر افزایش این شاخص در پیوند اعتماد و مشارکت در هر دو روستای چهار بیشه علیا و خیرآباد خلیفه می‌باشد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود میزان این شاخص در پیوندهای مذکور رشد خوبی داشته و به‌تبع آن سرمایه اجتماعی تا حدود قابل قبولی افزایش پیدا کرده است. سرمایه اجتماعی غنی در جوامع محلی منجر به ایجاد یک جامعه منسجم می‌گردد که در آن تمام افراد به‌صورت آگاهانه و فعال در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و اجرای

طرح‌های مشارکتی حضور خواهند داشت. این نتایج با یافته‌های (عوض‌پور و همکاران، ۲۰۲۴؛ ناوارو-ناوارو^۱ و همکاران، ۲۰۱۷؛ قربانی و همکاران، ۲۰۲۴) مطابقت دارد.

بر اساس نتایج شاخص تمرکز می‌توان عنوان کرد شاخص تمرکز بر اساس پیوندهای درونی و بیرونی در شبکه اعضای صندوق روستای چهار بیشه علیا و خیرآباد خلیفه در پیوندهای اعتماد و مشارکت، در مرحله بعد از اجرای پروژه تا حدودی نسبت به مرحله قبل از اجرا کاهش یافته است. این نتیجه بیان می‌کند که اجرای پروژه توانسته در کاهش تمرکز و تقسیم قدرت در شبکه مؤثر باشد. هرچه میزان تمرکز در شبکه روابط کمتر باشد، میزان تقسیم قدرت در شبکه افزایش یافته و دست‌اندرکاران بیشتری در تصمیم‌گیری در بحث مدیریت روستایی تأثیرگذار خواهند بود. نتایج سایر محققان (گورکا و متر، ۲۰۱۸؛ قربانی و همکاران، ۲۰۱۷) این ادعا را مورد تأکید قرار داده است. طبق نتایج شاخص دوسویگی و انتقال‌یافتگی پیوندها در مرحله دوم مطالعه نسبت به فاز قبل از پروژه در روستاهای مورد مطالعه افزایش یافته است. تقویت پیوندهای اعتماد و مشارکت متقابل سبب ایجاد شبکه‌ای پایدار می‌شود که در آن روح اعتماد، همکاری و تعاون، همچنین پایداری به سنت‌ها و عرف‌های محلی در بین افراد نهادینه می‌گردد. همچنین این امر به افزایش سرمایه اجتماعی منجر می‌شود و برنامه‌ریزی مشارکتی در راستای توسعه روستایی با هزینه و زمان کمتری همراه خواهد بود و سبب تقویت فرآیندهای مشارکتی در برنامه‌ریزی‌های مربوطه خواهد گردید.

در این راستا مطالعات (قربانی و همکاران، ۲۰۱۸؛ بوگات و همکاران^۲؛ ادوارد^۳؛ ادوارد^۴؛ اکبری و عوض‌پور، ۲۰۲۲) با یافته‌های پژوهش حاضر همسو می‌باشد. میانگین فاصله ژئودزیک در دو پیوند اعتماد و مشارکت بیانگر سرعت نسبتاً مطلوب اعتماد، مشارکت، اتحاد و یگانگی و افراد می‌باشد که پس از اجرای پروژه نیز همچنان کاهش یافته که نشانگر سرعت بالای گردش اعتماد و مشارکت در بین افراد می‌باشد. با توجه به اهمیت زمان و سرعت هماهنگ کردن افراد در بحث مدیریت مشارکتی، تقویت پیوند اعتماد و به‌ویژه مشارکت جهت افزایش سرعت گردش این پیوند در بین افراد و به دنبال آن کاهش زمان هماهنگی و اتحاد در بین اعضای صندوق‌های خرد در راستای اجرای هرچه بهتر مدیریت اجتماع‌محور بسیار مهم است. نتایج سایر محققین این ادعا را مورد تأکید قرار داده است (کرونا و همکاران^۵؛ گنزالز و همکاران^۶؛ ۲۰۱۹؛ رضانی و همکاران، ۲۰۲۴). همچنین در مطالعه اشتری و همکاران (۱۴۰۳)، نتایج شاخص‌های کلان در شبکه سازمانی شهرستان گچساران نشان داد که انسجام سازمانی و سرعت گردش اطلاعات در شبکه نسبت به قبل از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی افزایش و میزان تمرکز شبکه کاهش یافته است که در پژوهش حاضر نیز تأثیرات اجرای این طرح در شبکه جامعه محلی اثبات شد.

نتیجه‌گیری

درنهایت می‌توان بیان کرد در راستای توسعه پایدار روستایی به شناخت موانع و چالش‌های پیش رو نیاز است. شناخت و استفاده آگاهانه از سرمایه اجتماعی، فرصتی برای ایجاد ظرفیت در جهت مشارکت در توسعه روستایی است (قربانی و همکاران، ۲۰۱۸b). به‌طور کلی جهت موفقیت در توسعه روستایی، به تقویت سرمایه اجتماعی از طریق اعتماد و مشارکت و

1 Navarro-Navarro et al

2 Giurca & Metz

3 Bogart et al

4 Edward

5 Crona et al

6 Gonzalez et al

به دنبال آن افزایش انسجام اجتماعی نیاز است. تشکیل صندوق خرد و گروه‌های توسعه روستایی از جمله راهکارهای افزایش اعتماد و مشارکت در بین افراد و افزایش سرمایه اجتماعی است؛ به طوری که سرمایه اجتماعی در قالب تشکل‌های محلی سبب کاهش فقر و افزایش رفاه جامعه شده که خود بسترساز دستیابی به توسعه پایدار روستایی است.

حامی مالی

این پژوهش بخشی از طرح آبادانی و پیشرفت منظومه روستایی شهرستان گچساران است؛ که اعتبار لازم آن را بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تأمین و با همکاری پژوهشکده سوانح طبیعی انجام شده است.

سهام نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- اشتری، حسن؛ قربانی، مهدی؛ خراسانی، محمدمبین و غفاری، صدیقه. (۱۴۰۳). تحلیل پویایی انسجام سازمانی در اجرای طرح آبادانی و پیشرفت روستایی (منطقه مورد مطالعه: شهرستان گچساران). نشریه پژوهش‌های روستایی، ۱۵(۲)، ۳۸۲-۳۹۷.
<https://doi.org/10.22059/jrur.2024.377112.1950>
- اکبری، الهام و عوض پور، لیلا. (۱۴۰۱). تحلیل پویایی سرمایه اجتماعی در توسعه و توانمندسازی جوامع محلی در مناطق خشک؛ کاربرد تحلیل شبکه اجتماعی. نشریه مرتع و آبخیزداری، ۷۵(۳)، ۳۳۳-۳۴۵.
<https://doi.org/10.22059/jrwm.2022.351397.1685>
- رضانی، سعید و رحیمی، مجید. (۱۴۰۳). نظام حکمرانی آلودگی هوا: کاربرد تحلیل شبکه سازمانی در اجرای قانون هوای پاک. حکمرانی منابع طبیعی، ۱(۱)، ۴۰-۵۰.
<https://doi.org/10.22059/jnrg.2024.367281.1005>
- غفاری، غلامرضا و رضانی، حسین. (۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی (ترجمه). انتشارات کویر.
- قربانی، مهدی. (۱۳۹۹). تحلیل اعتبارسنجی ابعاد زیست پذیری جامعه محلی منطقه مورد مطالعه: شهرستان قلعه گنج، استان کرمان. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۵۱(۲)، ۲۴۳-۲۶۱.
<https://doi.org/10.22059/ijaedr.2019.281534.668755>
- قربانی، مهدی؛ بوزرجمهری، خدیجه؛ عوض پور، لیلا و منصور، زهرا. (۱۳۹۶). اثربخشی رویکرد مدیریت اجتماع محور در راستای تقویت سرمایه اجتماعی برون گروهی و کاهش مطرودیت اجتماعی مطالعه موردی: شهرستان ریگان، استان کرمان. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۶(۲)، ۱۵۸-۱۶۹.
<https://doi.org/10.22067/jrpp.v6i2.58795>
- قربانی، مهدی؛ عوض پور، لیلا و خراسانی، محمدمبین. (۱۳۹۴). تحلیل و ارزیابی سرمایه اجتماعی شبکه‌های خرد توسعه در راستای توسعه پایدار محلی (مطالعه موردی: پروژه بین‌المللی RFLDL، شهرستان سراپان). نشریه پژوهش‌های روستایی، ۶(۳)، ۵۴۵-۵۶۶.
<https://doi.org/10.22059/jrur.2015.56060>
- قربانی، مهدی؛ عوض پور، لیلا و سیرمی راد، مرضیه. (۱۳۹۷). تحلیل و ارزیابی سرمایه اجتماعی درون گروهی در راستای توسعه پایدار روستایی (منطقه مورد مطالعه: استان کرمان، شهرستان ریگان). مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۷(۱)، ۱-۲۳.
<https://doi.org/10.22059/jjsr.2018.135399.288>

References

- Akbari, E., & Avazpour, L. (2022). Analyzing the Dynamics of Social Capital in Development and Empowerment of Local Communities in Arid Areas; Application of Social Network Analysis. *Journal of Range and Watershed Management*, 75(3), 333-345. <https://doi.org/10.22059/jrwm.2022.351397.1685> [In Persian].
- Ashtari, H., Ghorbani, M., Khorasani, M. A., & Ghafari, S. (2024). Dynamic Analysis of Organizational Cohesion in the Implementation of the Development and Advancement Rural Plan (Case Study: Gachsaran County). *Journal of Rural Research*, 15(2), 382-397. <https://doi.org/10.22059/jrur.2024.377112.1950> [In Persian].
- Avazpour, L., Ghorbani, M., Naderi, A., Fakhari Izadi, N., Azadi, H., & Yazdanparast, M. (2024). Dryland co-management in Kerman province, Iran: a dynamic analysis of social networks. *Environment, Development and Sustainability*, 1-21. <https://doi.org/10.1007/s10668-023-04346-y>
- Bogart, L. M., Matovu, J. K., Wagner, G. J., Green, H. D., Storholm, E. D., Klein, D. J., ... & Kambugu, A. (2020). A pilot test of game changers, a social network intervention to empower people with HIV to be prevention advocates in Uganda. *AIDS and Behavior*, 24, 2490-2508. <https://doi.org/10.1007/s10461-020-02806-4>
- Crona, B., Gelcich, S., & Bodin, Ö. (2017). The importance of interplay between leadership and social capital in shaping outcomes of rights-based fisheries governance. *World Development*, 91, 70-83. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.10.006>.
- Ebrahimiazarkharan, F., Ghorbani, M., Malekian, A., & Bressers, H. T. A. (2020). Analyzing stakeholders' network to water resources co-management at a watershed scale: A case study from the Taleghan watershed in Iran. *Networks in water governance*, 239-265. https://doi.org/10.1007/978-3-030-46769-2_9
- Edwards Jr, D. B. (2019). Shifting the perspective on community-based management of education: From systems theory to social capital and community empowerment. *International journal of educational development*, 64, 17-26. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2018.11.004>
- Farida, U. (2021). Local social capital for community empowerment poor rural (PNPM-MD) in Kalumpang district Mamuju regency. In *ICSTIAMI 2019: Proceedings of the 1st International Conference on Science and Technology in Administration and Management Information, ICSTIAMI 2019, 17-18 July 2019, Jakarta, Indonesia* (p. 430). European Alliance for Innovation. <http://dx.doi.org/10.4108/eai.17-7-2019.2303565>
- Farkas, T. (2021). The role of the social capital in rural development. Case study analysis of village research camps in Romania and Hungary. *European Countryside*, 13(3), 584-598. <https://sciendo.com/article/10.2478/euco-2021-0033>
- Fisher, R. (2013). 'A gentleman's handshake': The role of social capital and trust in transforming information into usable knowledge. *Journal of Rural studies*, 31, 13-22. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2013.02.006>
- Ghaffari, G., & Ramezani, H. (2013). *Social Capital* (Translate in Persian). Kavir publication. [In Persian].
- Ghorbani, M. (2020). An analysis of validation of livability constructs of the local communities (Case study: Ghale Ganj district). *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 51(2), 243-261. <https://doi.org/10.22059/ijaedr.2019.281534.668755> [In Persian].
- Ghorbani, M., Avazpour, L., Rahimi, M., Mousavi, H., & Esmaeli, B. (2018a). Analysis of bonding social capital towards co-management of dry lands. *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 25(2), 378-387. <https://doi.org/10.22092/ijrdr.2018.116849>
- Ghorbani, M., Awadpour, L., & Sirmi Rad, M. (2018b) Analysis and evaluation of intra-group social capital in line with sustainable rural development (Kerman province-Rigan County). *Social Studies and Research in Iran*, 7(1), 1-23. <https://doi.org/10.22059/jisr.2018.135399.288> [In Persian].
- Ghorbani, M., Bouzarjomehri, K., Evazpour, L., & Mansouri, Z. (2017). The efficacy of community-based management approach toward strengthening bridging social capital and reducing social exclusion (Case Study: Rigan County, Kerman Province). *Journal of Research and Rural Planning*, 6(2), 157-169. <https://doi.org/10.22067/jrpp.v6i2.58795> [In Persian].

- Ghorbani, M., Esmaili, B., Akbari, E., Yazdanparast, M., & Avazpour, L. (2024). Measuring the adaptive capacity of rangeland users under drought stress in North-eastern Iran: application of social network analysis. *Journal of Arid Environments*, 225, 105254. <https://doi.org/10.1016/j.jaridenv.2024.105254>
- Ghorbani, M., Evazpour, L., & Khorasani, M. A. (2015). Analysis and assessment of “Social capital in small development networks” towards local sustainable development (Case study: International RFLDL project-Sarayan Township, South Khorasan, Iran). *Journal of Rural Research*, 6(3), 545-566. <https://doi.org/10.22059/jrur.2015.56060> [In Persian].
- Gonzalez, M., Sanders-Jackson, A., & Henriksen, L. (2019). Social capital and tobacco retail outlet density: an empirical test of the relationship. *American Journal of Health Promotion*, 33(7), 1020-1027. <https://doi.org/10.1177/0890117119853716>
- Hamdan, H., Yusof, F., & Marzukhi, M. A. (2014). Social capital and quality of life in urban neighborhoods high density housing. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 153, 169-179. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.10.051>
- Islam, M. R., & Morgan, W. J. (2012). Non-governmental organizations in Bangladesh: their contribution to social capital development and community empowerment. *Community Development Journal*, 47(3), 369-385. <http://www.jstor.org/stable/26166039>
- Kocho-Schellenberg, J. E., & Berkes, F. (2015). Tracking the development of co-management: using network analysis in a case from the Canadian Arctic. *Polar Record*, 51(4), 422-431. <https://doi.org/10.1017/S0032247414000436>
- Lin, X., Lu, R., Guo, L., & Liu, B. (2019). Social capital and mental health in rural and urban China: a composite hypothesis approach. *International journal of environmental research and public health*, 16(4), 665. <https://doi.org/10.3390/ijerph16040665>
- Mandulangi, J. (2021, April). Maximizing of local community empowerment based on social capital coordination action in tourism development. In *International Conference on Applied Science and Technology on Social Science (ICAST-SS 2020)* (pp. 1-5). Atlantis Press, volume 544. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210424.001>
- Masud-All-Kamal, M., Nursey-Bray, M., & Hassan, S. M. (2021). Challenges to building social capital through planned adaptation: Evidence from rural communities in Bangladesh. *Current Research in Environmental Sustainability*, 3, 100091. <https://doi.org/10.1016/j.crsust.2021.100091>
- Meyer, M. L. (2019). Social by default: characterizing the social functions of the resting brain. *Current directions in psychological science*, 28(4), 380-386. <https://doi.org/10.1177/0963721419857759>
- Navarro-Navarro, L. A., Moreno-Vazquez, J. L., & Scott, C. A. (2017). Social networks for management of water scarcity: Evidence from the San Miguel Watershed, Sonora, Mexico. *Water Alternatives*, 10(1), 41. <http://www.water-alternatives.org/index.php/alldoc/articles/vol10/v10issue1/341-a10-1-3/file>
- Primmer, E., & Kyllönen, S. (2006). Goals for public participation implied by sustainable development, and the preparatory process of the Finnish National Forest Programme. *Forest policy and Economics*, 8(8), 838-853. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2005.01.002>
- Rahimi, M., Ghorbani, M., & Azadi, H. (2023). Structural characteristics of governmental and non-governmental institutions network: case of water governance system in Kor River basin in Iran. *Environment, Development and Sustainability*, 25(7), 7029-7045. <https://doi.org/10.1007/s10668-022-02346-y>
- Ramezani, S. & Rahimi, M. (2024). Air Pollution Governance System: Application of Organizational Network Analysis in Clean Air Law Implementation. *Natural Resource Governance*, 1(1): 40-50. <https://doi.org/10.22059/jnrg.2024.367281.1005> [In Persian]
- Ramón-Hidalgo, A. E., Harshaw, H. W., Kozak, R. A., & Tindall, D. B. (2020). What a Small Group of People Can (’t) Do: An Analysis of Capable Agents for the Mobilization of Social Capital in Two Ghanaian Ecotourism Projects. *Sociology of Development*, 6(3), 338-367. <https://doi.org/10.1525/sod.2020.6.3.338>
- Setini, M., Yasa, N. N. K., Supartha, I. W. G., Giantari, I. G. A. K., & Rajiani, I. (2020). The passway of women entrepreneurship: Starting from social capital with open innovation, through to knowledge sharing and innovative performance. *Journal of Open Innovation:*

- Technology, Market, and Complexity*, 6(2), 25. <https://doi.org/10.3390/joitmc6020025>
- Williams, G., Omarkuttan, U., Devika, J., & Aasen, B. (2018). Enacting participatory, gender-sensitive slum redevelopment? Urban governance, power and participation in Trivandrum, Kerala. *Geoforum*, 96, 150-159. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.07.021>